

Een van de handschriften waarin een aantal van Ruusbroecs werken verzameld is, bevat achteraan een geschrift van een man die zichzelf een 'nacomelinc' van Ruusbroec noemt. Hij schrijft dat hij de teksten in het boek heeft gecorrigeerd en toegelicht, en geeft ons tevens een inkijsje in de manier waarop hij zijn verbeteringen en verklaringen heeft gemarkeerd. Aan het eind van zijn epiloog geeft deze 'nacomelinc' advies over de volgorde waarin Ruusbroecs werk het best gelezen kan worden, opklimmend in moeilijkheid. De epiloog bevat bovendien een uitvoerige lofrede op Ruusbroec. De samenvatting van deze lofrede (hieronder) is overgenomen uit Thom Mertens (red.), Siet, de brudegom comt. Kampen 1995. Wereld in woorden handelt, in een compleet aan Ruusbroec gewijd hoofdstuk getiteld Meester in het midden, uitvoerig over deze mysticus; zie pag.253 aldaar over de 'nacomelinc'.

Alle minnare der waerheit die boeke lesen oft scriven of doen scriven, die bidde ic, vermane ende bevele bider ewigher wijsheit daer alle scriften ende waerheit uut comen is (want si is een overclaeer spiegel Gods, der enghelen ende der heylighen), dat si die boeke ernstelic oversien ende ghetrouwelic corrigeren of doen verrecchten ende verbeteren, ten minsten na horen exempelaren; en sijn die niet gherecht ende ghehelic gecorrigeert, soe selen si ander lenen of si sellenre liever veel vergaderen, op dat sy doch uut enighen, of nu uut den eenen, dan uut den anderen, den gherechten sinne vinden ende setten moghen. Ende consten si den sinne uut den exemplaeer niet trecken, soe mochten si hem vervullen met woerden, ende die boven tekenen, mer laten een velt staen onder dat lichame vanden anderen scrifte, oftmen yet namaels vanden anderen scrifte des iersten dichters propere woerden vinden mochte. Ende ic daer van godswegen allen denghenen loven ende arbeiden, omdat die wijsheit ghescreven werde of die ghescreven gherecht ende versekert werde, ter beteringhen ende stichtinghen der heyligher kerken, datsi Gode daer liever aen doen ende meer eeren, ende daer uut oec meer ewichs loens an verdienen dan of sy dat lieten, ende tier wilen sonder noot of eyske der heyligher naturen born dronken ende alleen broet aten, veel pater noster of salme sonder hertelic aendachtelicheit lasen, ende van steden te steden grote hope aflaets liever wouden ende waenden halen, want daer wert God sonderlinge bekent ende ghecondicht, ende Sijn gloriose naem wide ende verre ghebreet vander ghecorrigeerder waerheit der scifturen.

Die levende stemme moet vergaen,

ghescreven waerheit blivet staen.

Alle die werelt mach si doergaen,

alle tijt heet si bevaen.

Hier om heb ic, een nacamelinc des claeer verlichts mans here Jans van Ruusbroec, die stichtede metten proest dat cloester te Groenendale, ende in sinen cloester hem na sine doot gheboren ende onfaen vanden ghemeenen convente, na dien dat ic inden cloester in sinen boeken ghelesen hebbe, ende van sinen jongheren ende sine navolgheren den gheestelicsten ende den inwendichsten ende verlichsten broederen ghehoirt hebbe, ende na dien dat ic anders vander scrifture of van binnen vander milder genaden Gods onfaen mach hebben ende na alder wise dat ict verstaen ende begripen mochte, soe hebbe ic met vlite ende met toegegeven vergaderden crachte, na dien dat mine verstroeyde grofheit my dat verhenghede,

over ghesien alle dit boec ende alle die boeken, sonderlinghe die in desen 12 boeken ghemeenlic begrepen sijn, die welke ic u hier na elc bisonder noemen sal; ende ic hebse seer wel ende te recht ghecorrigeert, na dien dat ic ghelesen hebbe of die maniere van ons vaders scone voirtbringhen onthouden hebbe, ende naden eyschen sijns ghevoelens ende sijnre begheerliker ende bewegheliker wise; ende woerden dat ic meende dat vergeten of tonrecht was, dat heb ic boven den tex geset ofte buten den gheschrifte inder marginen, ende bewijst met teykenen waert staen sal of tusschen welken woerden het ghebrect; voirt heb ic sine brabantische of latijnsche woerde boven inder marginen met anderen woerden verclaert, ende somwil den sin van sinen woerden beduut plumpe menschen verstandeliker, ende op wat sijnre woerden die bedudenisse hoerde dat heb ic sonderlinghe met dusdanighen streepkens bewiset, die ghemeenlic staen onder die woerde daer die verclaringe buten af is. Ende daer ghelike woerde van sinne of een bedudenisse der woerde of des sins buten staen, dat sijn mine woerde op die sine, ende si en behoren niet in sinen text binnen der marginen, mer si behoren buten, want sy sijn op den tex ende op des goets mans woerde ende een verclaren daer of, tot den ghenen die sine woerde of sinen sin niet en verstaen. Ende soe wat gheen streep onder en heeft of soe wat al boven onghestreept ende ghetekent is dat opten canten staet, dat behoirt inden text.

Het hierna volgende Middelnederlands tussen vierkante haken, een lofrede op Ruusbroec, wordt in de vertaling summier geparafraseerd.

[Dese voirghenoemde vader, dierste prior inden voirscreven cloester, tonet wel in sijnre scrifte wat gevoelen hi hadde ende wat gheest hi leide allen minnende inwendighen verclaerden menschen, die eer inwaerder dan uutwaerder hem oefenen, ende weder si hem uitkeren tot werken der ghehoirsamheit of der broederliker minnen; of inkeren tot Gode hem te loven ende te begheren ende met trouwer heeter minnen te vervolghen; of hem selven ansien, berispen, versmaden, vernieten, ende van onwaerden op hem selven, van waerden ende eren te Gode, haers selves sterven; of oec voir die ghemeene kerstenheit bidden ende Gode alle noet claghen ende op draghen; die in allen ende boven allen Gode aensien ende begheren, ende met hem meer verbeelt sijn dan mit allen werken of wisen, daer alle werken ende wisen om gheoefent worden, ende die hem soeken in allen ende oec boven allen wisen; dese ghevoelen alle wel dat dese voirseide boeke sijn meer een hemelsche leer dan een aertsche leer, dat si meer is godlic of enghels dan menschelic; ende daer om, diense smaken sal, dien moeten meer ewighe dinghen dan verganclijc dinghen ghenoeghen. Ja hi moet meer soeken minnen dan kennen, ende meer oefenen al dat minne onsteect dan dat het verstant verlicht; dat begheert verwect meer dan dat kennisse instort; want die heilige gheest beweecht meer tot minnen dan tot kennen, tot liden dan tot doen, tot wesen dan tot hebben. Hier om heit hi ons doer den propheet: 'smaect ende siet'. Dat liefste noemt hi voir, want verstandelic sien sonder begheerlic smaken en behaghet Gode niet, want dese leer sonderlinghe beweghelic is ende ofstekende die begheerte meer dan si verlicht dat verstaen; hier om worden die hongherighe sielen van desen wine scier dronken ende van desen vier varinck ontfuncket; mer luttel blijfs hem inden verstande, want die dronken verliest scier sijn ghesichte, mer niet sinen smaec. Die oec meer oefenen reden ende ondersceit dan sy met minnen boven redene comen, dien is dese leer onbekent ende dicwyl cume ghemint, want wi

oec onledich, werkelic ende verbeelt sijn; hier om en connen wi die hemelsche leer niet begripen noch onthouden, want wi moesten boven redene rusten in ene wonderlike, weselike stille, souden wi alle dit enghelsche ghevoelen moghen onfaen ende soude ons dit onse verstant verbeelden, als ander leer die boven verstande niet en comt, soe moesten wi boven verstande onverbeeldelic gevoelen ende stille wesen; want God, als Ysayas seit, alle dinc ghemaect heeft in ghewichte, in ghetale ende in maten: hier om moeten wi oec ordinancien ende mate houden in allen dinghen sonder in minnen. Want Sinte Bernaert seit: 'die mate Gode te minnen is sonder mate', dies die reden dese is, want God is een onghemeten goet ghedaen; Hi berecht ons in deser tijt ende versiet sonder mate; Hi wil ons inder toecomender tijt ende in ewicheit rijc maken ende alle voirghegeven maten op hoepen ende doen overlopen, ende begaven ons ende vergoden ons boven ons selven ende boven alle creatuerlike onfancaerheit met hem selven; mer na onse bequamelichiet met glorien sal Hi ons cieren ende met alle Sinen goede. Ende hier om heet Hi ons gheboden na allen rechte ende van rechter behoerlicheit, dat wi Hem hier voir weder selen minnen met al onser herten ende met al onser sielen, met al onsen crachten ende met al onsen ghedachten: dat is met allen dat wi hebben ende vermoghen, met al onser memorien, met al onsen verstande ende met al onsen wille ende begeerten. Nochtans loent Hi desen dienst altoes onghemetelic, dat Hi ons in desen dienste meer dient met Sinen overvloedighen uutwendighen ende inwendighen gaven dan wi Hem; ende dat wi vinden inden voldoen deser scout alsoe veel groets, ewichs, vri edels, goets onfaen van Hem; ende Sinen dienst is soe edel ende soe onghemeten eerbaer ende hoech, dat Sine knechte ende alle Sine andere creaturen heren ende coninghen sijn. Ende si sijn onderlinghe des almachtichs Conincs kinde, ende si besitten hem selven ende alle die rijcheit haers Vaders in ewigher weelden, in vreden, in glorien ende in eren. Ende als die minnende siele die onbegrepen trouwe Gods aensiet ende verwondert, dan begheert si Hem met gheliker minnen te verantwoerden ende oneindelijc sonder mate weder te minnen; ende al toent haer verlichte redene openbaer dat sijt bekent dat si dus niet en vermach, want een ghemeten ende begrepen creature en mach niet onmachtich haren onbegripeliken Scepper minnen; mer dese kennisse en machse niet minnen oft stillen noch af setten: si en wil haers aerts pleghen ende ewelic begeren te doen ende te liden, om Hem na Sijnre onghemetene waerde, al en woude si niet na ghemerc der reden dat si Hem love ende met dienste onder halen mochten, want si en woude niet als sijt met reden aensiet datmen Hem voldoen mochte. Want soe moest Hi gheeint ende begripelic wesen, ende ghemeten ende bescreven, want al dat in Sijnre volcomenheit einde heet mate ende ghetal, dat en mach niet ghenoech wesen noch ghehelic ghenaken ende begripen ende volkennen ende noch volminnen dat ongheeint is in alle volcomenheden.]

Die ordinancie, die in allen anderen dinghen sonder in minnen ende in hare wise ende sonderlinghe na hare onwise noot is, die wil ic setten van desen boeke, op dat die lesers of die horers inden boeke die meer op ondersceit bouwen ende die meeste wise leren, ende een sedelic of een redelic leven ierst inden verstande verlicht ende ghebouwet worden, ende met verlichter redenen dan voirt van buten gheleert, van binnen gheleit mogen werden inden gevoeliken boeken tot smaken ende ghevoelen ende boven alle inwendighe oefeningen tot in ene weselike ruste, ende boven vereninghe tot verenicht te sine met den eenvoldighen wesen Gods; aldus dunket mi dan den leseren wel noot wesen of doch sere orberlic, die ordinancie

te houden inden lesen ende inden uitscriven van desen boeken, op dat si allenken van der laegster trap des geloefs, op moghen gaen der hoechster trappe der stervender, verloechender minnen, ende daer af opvlien of nederdalen, versmelten ende ontsinken inden gheminden.

Ierst salmen dan lesen dat boec vanden 12 dogheden; daer na vanden 12 punten des rechten geloves; daer na vanden heylighen sacramenten; daer na vanden 7 trappen; daer na vanden 7 sloten; daer na vanden vier becoringhen; daer na vanden tabernakelen; daer na vanden rike der ghelieven; daerna vander gheesteliker brulocht; daer na vanden blinckenden steenkijn; daer na dat hi na alle scijnt ghemaect te hebben: vander hoechster waerheit, dat beghint: 'Die prophete Samuel die beweende den coninc Saul.' Na alle dese boeke maecte hi noch een boec vanden 12 beghinen, dat met rijm beghint ende comt sonder rijm op die passie Ons Heren; dat wert ghedicht na dat dit boec ghescreven wort als ic wane, ende daer om eest achter gheset inden boeke te Groenendale, daer alle sine boeke staen; dat mochtmen lesen naden boexken van den vier becoringhen.

[Nu bernt ende verbernt alle in godliker minnen, als u hier voer wel ontfunkelic ghewijst wort, ende daer toe sonderlinghen ende crachtelic vermaent wort ende gheramt wort met vasten bewegheliken woerden ende met den gheeste der bequaemst ende God ghelijcster ende liefster waerheit die niet gelijk beweecht tot enighen ende uut verenighen drijft tot inverenicht te sine, ende een met den enen na dier onwise te wesen; ende si trect uut versmelten in minnen ende boven onghebeelt staren ende onredelic hongherich enighen tot in dat godlike weselike vier daer die siel is versmelten ende een gheworden boven haer selven met den ghebrukeliken goede, met een natuer, mer in ghebruken ende in onghemerct ghevoelen. Want in dier onwise en is gheen ghemerc, mer het es inder vergaderinghen der crachten daer si haer overste vergaderen ende onghebeelt altoes sien ende verlicht werden, daer ondersceit onspringhet, daer si mede bekennen wat si boven hem selven ghewerdene of ghewaer worden. Amen.]

Bron: W. de Vreese, 'Bijdragen tot de kennis van het leven en de werken van Jan van Ruusbroec', in: *Het Belfort* 10 (1895), p. 102-113.